

Materiały do poznania rozmieszczenia geograficznego grzybów wyższych w Europie. II.

Matériaux à la connaissance de la distribution géographique des champignons supérieurs en Europe. II.

ALINA SKIRGIELLO

Kontynuując prace nad zbadaniem rozmieszczenia geograficznego 100 gatunków grzybów wybranych przez Komitet d/s Kartowania Grzybów Wyższych w Europie (CMME) przedstawiam niżej materiały dotyczące ośmiu dalszych gatunków, a mianowicie: *Verpa conica* (O. F. Müll. ex S. F. Gray) Pers., *Ptychoverpa bohémica* (Krombh.) Bres., *Sacrosonia globosum* (Schmid. ex Pers.) Casp. ap. Rehm, *Hirneola auricula-judae* (Bull. ex St.-Am.) Berk., *Tremiscus helvelloides* (DC. ex Pers.) Donk, *Hygrophorus marzuolus* (Fr.) Bres., *Stereum frustulosum* (Pers. ex Fr. ut „*frustulata*”) Fr., *Gomphus clavatus* (Pers. ex Fr.) S. F. Gray (Ryc. 1).

Pragnę w tym miejscu podziękować wszystkim, którzy umożliwili mi zebranie materiałów, a przede wszystkim: dr B. Gumińskiej (Kraków), dr P. Heinemannowi (Bruksela — Belgia), dr F. Kotlabie (Praha — Czechosłowacja), doc. dr A. Krawiecovej (Wrocław), dr M. Lisiewskiej (Poznań), mgr B. Sałacie (Lublin), mgr W. Wojewodzie (Kraków).

Przyjęte skróty: Bi — województwo białostockie, By — województwo bydgoskie, Gd — województwo gdańskie, Kat — województwo katowickie, Kie — województwo kieleckie, Ko — województwo koszalińskie, Kr — województwo krakowskie, Lub — województwo lubelskie, Ł — województwo łódzkie, Ol — województwo olsztyńskie, Op — województwo opolskie, Po — województwo poznańskie, Rz — województwo rzeszowskie, Wa — województwo warszawskie, Wr — województwo wrocławskie, Ziel — województwo zielonogórskie, PR — Praha-Průhonice, UJ — Uniwersytet Jagielloński, UL — Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej, UP — Uniwersytet im. A. Mickiewicza, UW — Uniwersytet Warszawski, UWR — Uniwersytet im. B. Bieruta, WSRK — Wyższa Szkoła Rolnicza w Krakowie.

Verpa conica (O. F. Müll. ex S. F. Gray) Pers.
[= *V. digitaliformis* Pers. ex Fr.]

Grzyb należy do gatunków bardzo rzadko spotykanych w Polsce. Znajdywany bywa najczęściej w wilgotnych miejscach o zielonym runie w lasach dębowo-grabowych (*Quercus-Carpinetum*). Do nietypowych jego

stanowisk należą: odkryta wilgotna łąka torfowiskowa oraz silnie nasłonecznione alpinarium (wśród gęsto zbitej darni *Saxifraga aizoon*) w ogrodzie botanicznym. Ostatnio na podobnym stanowisku zebrana w Toruniu (Hołownia 1962). Rozwija się w maju.

Wykaz stanowisk: Bi — Białowieża, Park Narodowy, *Quercus-Carpinetum* 2.V.1959, leg. et det. M. Lisiewska, UP; By — Toruń (Hołownia 1962); Op — Niemodlin 2.V.1874, leg. et det. Kern, UWR (Schroeter 1908); Wa — Warszawa, Ogród Botaniczny, alpinarium 10.V.1962, leg. K. Nowak, det. A. Skirgiełło, UW 011835; kwaśna łąka torfowiskowa przy wsi Całowanie koło Otwocka V. 1958 leg. et det. R. Mantorska, UW 8296; Wr — Łądek Zdrój V. 1873, leg. O. Weberbauer, UWR (Schroeter 1908); Stradomia Wierzchnia koło Sycowa (Schroeter 1903); Wrocław (Buchs & Dittrich 1917).

Ptychoverpa bohemica (Krombh.) Bres.

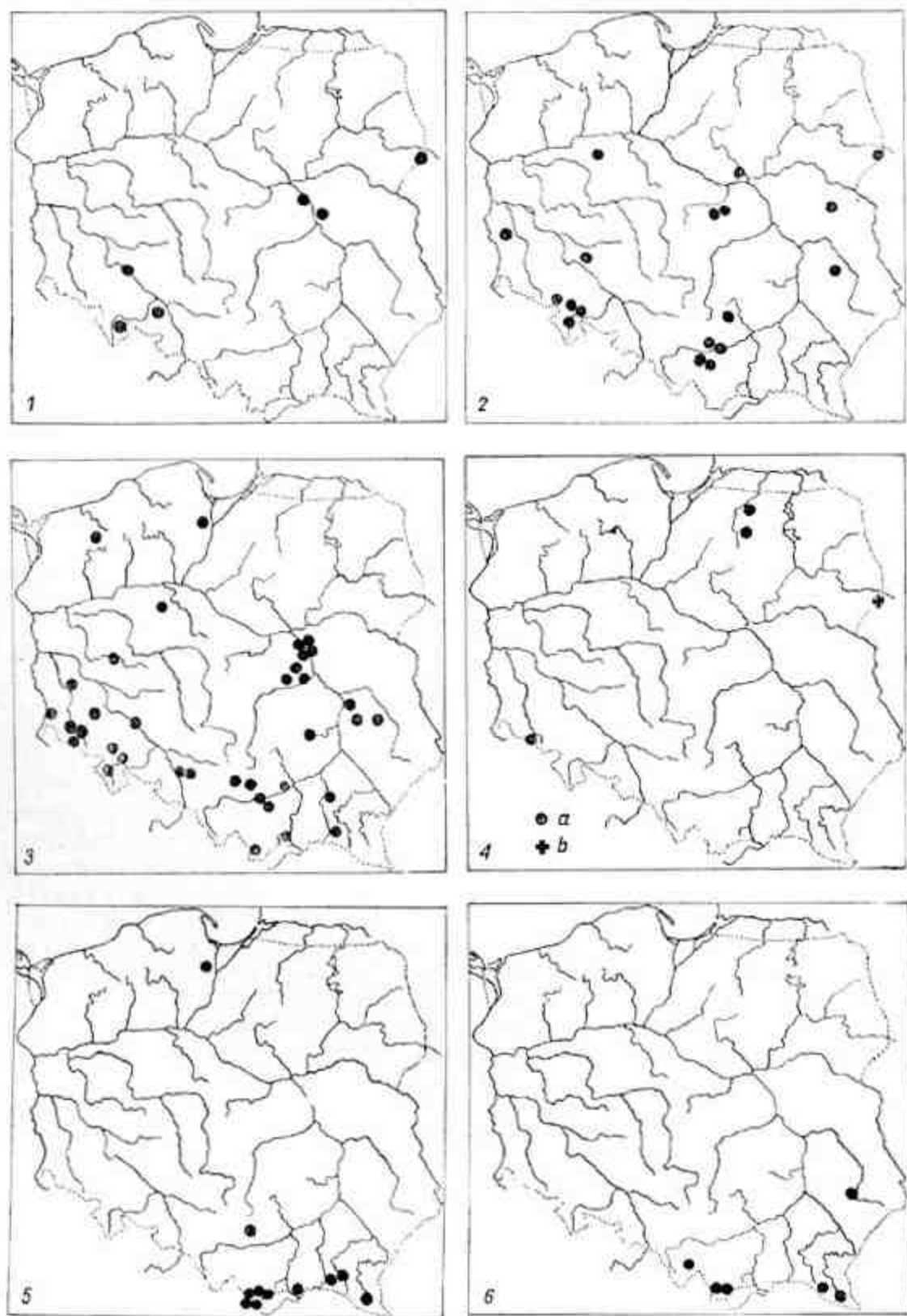
Stanowiska tego grzyba w Polsce są rozproszone i stosunkowo nieliczne. Występuje on pojedynczo lub po kilka w lasach i zagajnikach liściastych (głównie *Quercus*, *Carpinus*, *Betula verrucosa*, *Corylus*), dosyć widnych, wilgotnych, o zielnym runie (często pomiędzy *Anemone nemorosa*). Pojawia się obficie w okresie dżdżystej i nie zimnej wiosny, w kwietniu i maju, a nawet w czerwcu.

Wykaz stanowisk: Bi — Białowieża, Park Narodowy, *Quercus-Carpinetum* 1—3.V.1959, leg. et det. A. Skirgiełło, UW 8363; Kr — Kalwaria Zebrzydowska i Lanckorona (przywiezione na rynek do Krakowa) 29.IV.1910, det. K. Rouppert (Rouppert 1912); Bolechowice, w dolinie w lasku z *Carpinus*, *Corylus* i *Betula verrucosa*, wśród runa złożonego z *Anemone nemorosa* 2.V.1965, leg. A. Korczyk, det. W. Wojewoda, UJ; Kraków-Sikornik, zagajnik (*Quercus-Carpinetum*) na wapiennym podłożu, złożony z *Carpinus*, *Betula verrucosa* i *Corylus* 28.IV.1965, leg. K. Szczepanek, det. W. Wojewoda, UJ; Książ Wielki, rezerwat Lipny Dół, *Quercus-Carpinetum* 12.V.1965, leg. M. Gawłowska i R. Kaźmierczak, det. W. Wojewoda, UJ; Lub. — Wrotków koło Lublina, widny las dębowo-grabowy na lessie 15.V.1965, leg. et det. B. Sałata, UL; Międzyrzec Podlaski (Eichler 1904); Ł. — Lipce Reymontowskie, wiosna 1961, leg. et det. D. Tabaszewska, UW 010467; Skierniewice, las mieszany z podszyciem z *Corylus avellana* i z runem złożonym z *Anemone silvestris* 2.V.1965, leg. Koło Naukowe Botaników, det. A. Skirgiełło, UW 13602; Po — Żelice koło Wągrowca, VI (Teodorowicz 1933); Wa — Pomiechówek, IV.1961, leg. et det. Z. Domański, UW 011517; Wr — Skarszyn koło Trzebnicy, Trzebnica IV—V, Jedlina-Zdrój, Kłodzko (Schroeter 1908); Ząbkowice Śląskie i Srebrna Góra (Buchs & Dittrich 1917); Ziel — Jabłoniec koło Żar (Kallenbach 1930).

Sarcosoma globosum (Schmid. ex Pers.) Casp. ap. Rehm

W żadnym z polskich zielników nie zachował się okaz tego gatunku grzyba; o jego występowaniu w Polsce mówi tylko dwóch autorów niemieckich.

Wykaz stanowisk: Ol — Olsztyn i Lidzbark Warmiński (Gramberg 1923); Wr — Karkonosze (Schroeter 1908).

Ryc. 1. Rozmieszczenie w Polsce stanowisk (distribution géographique en Pologne): *Verpa conica* (1), *Ptychoverpa bohémica* (2), *Hirneola auricula-judae* (3), *Sarcosoma globosum* (4a), *Sarcosoma globosum* (4b), *Tremiscus helvelloides* (5), *Gomphus clavatus* (6).

Hirneola auricula-judae (Bull. ex St.-Am.) Berk.

Grzyb ten wytwarza owocniki zwykle na martwych (czasem na żywych) gałązkach *Sambucus nigra* (20 ×) pozostających w położeniu pionowym. Pojawia się również na *Robinia pseudoacacia* (4 ×), rzadziej na *Acer negundo* (1 ×), *Ailanthus altissima* (= *A. glandulosa*, 1 ×) i *Fraxinus* sp. (1 ×). Zwykle wytwarza po kilka owocników. W górach znajduwany na wysokości około 700 m n.p.m. Grzyb ten nie należy do gatunków pospolitych, chociaż owocniki jego znajdowano w różnych miesiącach roku nie wyłączając marca i grudnia. Stanowiska jego są rozproszone na terenie całej Polski.

Wykaz stanowisk: Gd — Starogard Gdański (Jahres-Bericht 1899); Kie — Bałtów (Błoński 1896); Opatowiec, na *Robinia pseudoacacia* 14.VI.1941, leg. et det. Herter, UJ; Ko — Pomierzyno, pow. Drawsko Pomorskie, na *Sambucus nigra* 25.X.1965, leg. J. Płachta, det. B. Sałata, UL; Kr — Kraków, na *Acer negundo* VI.1909, dwukrotnie na *Sambucus nigra* VIII.1909 i na *Fraxinus* sp. III.1909, leg. et det. B. Namysłowski, UJ; na *Ailanthus altissima* 13.III.1935, leg. et det. W. Stec-Rouppertowa, UJ; na *Sambucus nigra* i na *Robinia pseudoacacia* X.1925 (Teodorowicz 1933); Witów koło Zakopanego, na *Robinia pseudoacacia* VII.1906, leg. A. Maurizio, det. K. Rouppert, UJ; Wieliczka, na *Robinia pseudoacacia* VII.1906, leg. et det. K. Rouppert, UJ; Ojców, na żywym osobniku *Sambucus nigra* 18.V.1962, leg. et det. W. Wojewoda, UJ; Niedzica, zarosła pod zamkiem, na *Sambucus nigra* 12.IX.66, leg. et det. P. Heinemann, UW; Lub. — Puławy (Błoński 1896); na *Sambucus nigra* 1872, leg. F. Berdau, det. A. Wróblewski, UJ; Nałęczów, na *Sambucus nigra* 25.XII.1927 (Teodorowicz 1933); Lublin (Błoński 1896); Op — Otmęt VIII.1882, UWR, leg. et det. J. Schroeter; Gogolin, pow. Strzelce Opolskie (Schroeter 1908); Poz. — Stare Bojanowo (Vorwerk 1898); Brudzyń koło Żnina (Szulczewski 1909); Rz — Cergowa góra koło Dukli, ca 700 m n.p.m., na *Sambucus racemosa* 25.XI.1960, leg. et det. W. Wojewoda, UJ; Debica (Namysłowski 1914); Wa — Winiary XI.1961, leg. H. Rembertowicz-Szyborska, det. A. Skirgiełło, UW 011778; Stefanów koło Piaseczna X.1936, vid. A. Skirgiełło; rezerwat Modrzewina koło Małej Wsi 23.VII.1965, leg. J. Zielińska, det. A. Skirgiełło, UW 13290; Warszawa (Błoński 1896; Chełchowski 1902); Wr — Zgorzelec, na *Sambucus nigra*, leg. R. Peck, det. J. Schroeter, UJ i UW; Wrocław, na *Sambucus nigra* X.1870, leg. et det. J. Schroeter, UWR; Drogosław koło Kłodzka, na *Sambucus nigra*, leg. Kabath, UWR; Dzierżoniów (oraz Przybymierza, Radaczewa i Rychlik), 3.VII.1854, leg. Martens, UWR; Lwówek Śląski, na starych gałęziach *Sambucus nigra*, jesień, leg. Schneider, UWR; Legnica i Karkonosze (Schneider 1873); Grodziszczce (pow. Żąbkowice Śl.) i Sobota (pow. Lwówek Śl.), na *Sambucus nigra* VII—XI (Schroeter 1908); Ziel — Szprotawa, na *Sambucus nigra* VIII—XI (Schroeter 1908).

Tremiscus helvelloides (DC. ex Pers.) Donk

[= *Guepinia helvelloides* Fr.; *Guepinia rufa* Patr.; *Gyrocephalus rufus* Bref.; *Tremella rufa* Jacq.; *Phlogiotis rufus* Quél.].

Grzyb notowany — jak dotąd w południowej części Polski. Znajdowano go w wilgotnych miejscach zarówno w lasach (świerczyny, jedliny,

olszyny) jak i na śródleśnych łąkach, na murszejącym drewnie nieraz przykrytym ziemią, rzadziej na ziemi. W górach spotykany na wysokości do 1400 m n.p.m. Owocniki jego rozwijające się pojedynczo lub — częściej — gromadnie, zbierano w okresie od lipca do października.

Wykaz stanowisk: Gd — Starogard Gdański (Jahres-Bericht 1899); Kat — Wisła, dolina Malinki, na zmurszałym pniaku dębu na zboczu góry Czupel 29.VII.1931 (Teodorowicz 1933); Kr — Zakopane IX.1963, leg. et det. Z. Domański, UW 011169; las świerkowy na zboczu Sarniej Skały, ca 1300 m n.p.m., na pniaku 4.VIII.1961, leg. et det. W. Wojewoda, UJ; dolina Chochołowska VIII.1909, leg. et det. K. Rouppert, UJ; doliny Kościeliska i Strażyska VIII (Rouppert 1912); dolina Kościeliska od strony hali Ornak (Nespiak 1960); Muszyna, leśnictwo Majerz (Gumińska 1966) oraz las jodłowy, łąka pod lasem 11.X.1962, leg. et det. B. Gumińska, UJ; Ojców, *Tilio-Carpinetum*, na zasypnym pniaku, leg. et det. W. Wojewoda, UJ; Rz — Cergowa góra koło Dukli IX.1958, leg. et det. M. Lisiewska, UP; Baligród, w olszynie, 10.IX.1962, leg. et det. B. Gumińska, UJ; góra Posadzka koło Rymanowa (Stecki 1910); Wr — Żąbkowice Śląskie (Schroeter 1908).

Hygrophorus marzuolus (Fr.) Bres.

Grzyb dotychczas nie notowany w Polsce, jakkolwiek nie jest wykluczona możliwość jego występowania w Tatrach (por. Kraft 1958, fig. 1); w górach dochodzi do wysokości 2000 m n.p.m. Okres jego owocowania waha się w zależności od wysokości. Może rozwijać się nawet pod śniegiem wykazując wymagania typowe dla roślin unikających jasnego światła, psychrofilnych i higrofilnych. Kraft (1959) uważa go za środkowoeuropejski orofit alpejski występujący również w górach Rif w Maroku.

Stereum frustulosum (Pres. ex Fr. ut „*frustulata*”) Fr.

Występowanie tego gatunku grzyba stwierdzono w Polsce jedynie w Białowieży. Rozwija się tam na kłodach dębowych.

Wykaz stanowisk: Bi — Białowieża, rezerwat, na drewnie dębowym 22.VI.1931, leg. A. Hilitzer, vid. F. Kotlaba 1966, PR; w Parku Narodowym dość pospolity na kłodach dębowych 12.VIII.1962, leg. et det. S. Domański, WSRK 3887.

Gomphus clavatus (Pers. ex Fr.) S. F. Gray

[= *Nevrophyllum clavatum* (Pers.) Pat.].

Grzyb stosunkowo rzadki w Polsce, notowany zaledwie z 6 stanowisk. Znajduwany na ziemi w lasach mieszanych lub w borach borówkowych w południowej części kraju.

Wykaz stanowisk: Lub — Zwierzyniec VIII.1965, leg. et det. Z. Domański, UW 14004; Kr — wieś Ochotnica w Gorcach, 800 m n.p.m., *Vaccinio-Piceetea* 10.VIII.1963, leg. R. Rajchelówna, det. W. Wojewoda, UJ; Zakopane

IX.1963, leg. et det. Z. Domański, UW 011164; Zakopane—Jaszczurówka, 22.VIII.1958, leg. A. Skirgiełło, det. W. Rudnicka-Jeziarska, UW 012611; Rz — Lupków Nowy 3.IX.1958 leg. et det. A. Skirgiełło, UW 8642; Wetlina, na zboczach Smereku IX.1958, vid. B. Gumińska.

Zakład Systematyki i Geografii Roślin
Uniwersytetu Warszawskiego
Warszawa, Al. Ujazdowskie 4

RÉSUMÉ

L'auteur présente la répartition géographique des habitats en Pologne de huit espèces suivantes de champignons cartographiquement démarqués.

Verpa conica est un champignon rarement rencontré dans l'association *Quercus-Carpinetum*, récolté cependant aussi dans des endroits fortement ensoleillés. *Ptychoverpa bohemica* apparaît dans des endroits semblables: clairs et humides. *Hirneola auricula-judae* est un champignon fréquemment rencontré principalement sur *Sambucus*, plus rarement sur *Robinia*, *Acer* et *Fraxinus*. *Tremiscus helvelloides* est plutôt rare dans les régions montagneuses de la Pologne méridionale (un seul habitat boréal connu a été cité selon la littérature), de même que *Gomphus clavatus*. Trois habitats de *Sarcosoma globosum* sont connus uniquement par la littérature. *Stereum fustulosum* a été noté deux fois seulement dans la Forêt de Białowieża. *Hygrophorus marzuolus* par contre n'a pas été observé en Pologne, bien qu'il ne soit pas exclu qu'on ne puisse le trouver dans les Tatra.

LITERATURA

- Błoński F., 1896, Przyczynek do flory grzybów Polski, Pam. Fizjogr. 14:63—93, Warszawa.
- Buchs M. & Dittrich G., 1917, Bemerkungen zu neuen Funden schlesischer Pilze, Hedwigia, 58:332—341, Dresden.
- Celchowski S., 1888, Basidialnyje griby okrestnostiej Warszawy, odb. z Warsz. Uniw. Izw., pp. 1—112, Warszawa.
- Eichler B., 1904, Drugi przyczynek do flory grzybów okolic Międzyrzecza, Pam. Fizjogr. 18:3—31, Warszawa.
- Gramberg E., 1923, Seltener Pilze Ostpreussen, Zeitschr. f. Pilzk., 2 (6):132—136, Heilbronn.
- Gumińska B., 1966, Mikoflora lasów jodłowych okolic Muszyny, Acta Mycol. 2:107—149, Warszawa.
- Hołownia I., 1962, *Verpa conica* Müll. w Polsce, Studia Soc. Sci. Torunensis 6 (2):1—4.
- Jahres-Bericht des Preussischen Botanischen Vereins (1898/1899), 1899:23—35, Königsberg.
- Kallenbach F., 1930, Eine Auswahl meine Zusendungen, Zeitschr. f. Pilzk., 14 (N. F. 9):26—29, Darmstadt.
- Kraft M., 1958, Sur la répartition d'*Hygrophorus marzuolus* (Fr.) Bres., Bull. Soc. bot. suisse, 68:254—288, Berne.
- Kraft M., 1959, Sur la répartition d'*Hygrophorus marzuolus* (Fr.) Bres. (Note complémentaire), Bull. Soc. bot. suisse, 69:246—248, Berne.

- Namysłowski B., 1914, Sluzowce i grzyby Galicyi i Bukowiny, Pam. Fiz., 22, 1—151, Warszawa.
- Nespiak A., 1960, Notatki mikologiczne z Tatr, Fragm. Flor. Geob. 6 (4):709—724, Kraków.
- Rouppert K., 1912, Grzyby zebrane w Tatrach, Beskidzie Zachodnim i na Pogórzu, Spraw. Kom. Fizjogr., 46:80—100, Kraków.
- Schneider W. G., (1872), 1873, Beschreibung einer neuen, von Herrn Geh. Med.-R. Göppert zwischen Hünern und Kapdorf bei Breslau gefundenen Aecidium auf *Lytrum sulcaria*, als *Aecidium pallidum* n. sp. Schneid. benannt, Jahrb. Abh. Schles. Gesell. 50:70—72, Breslau.
- Schroeter J., 1908, Die Pilze Schlesiens [in] Cohn's Kryptogamen-Flora von Schlesien, 2, Breslau.
- Stecki K., (1910), Przyczynki do mykologii Galicji, Spraw. Kom. Fizjogr., 44:49—56, Kraków.
- Szulczewski A., 1909, Beitrag zur Pilzflora von Brudzyń in Kreis Znain, Naturwiss. Ver. Prov. Posen, Zeitschr. Bot. Abt. 15 (Bot. 2):148 (52) 159 (63), Posen.
- Teodorowicz F., 1933, Grzyby zachodniej i południowej Polski w zbiorze Zakładu Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego, Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. Wielkop. i Pomorze, z. 4:75—108, Poznań.
- Vorwerk, 1898, Beitrag zur Flora der Provinz Posen, Deutsch. Ges. Kunst u. Wiss. in Posen, pp. 46—47, Posen.